

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Ölstadsjön.

Foto: © Marika Sjödin

Beverandeplan för Natura 2000-området Ölstadsjön SE0230272

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploatörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av till exempel skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, det vill säga när det finns risk för skada.

Länsstyrelsen Östergötland

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben (lansstyrelsen.se/ostergotland) eller kontakta en handläggare (växel: 010-223 50 00).

För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehåll

Området Ölstadsjön.....	6
3150 – Naturligt näringsrika sjöar	11
6410 – Fuktängar.....	12
1166 – Större vattensalamander, <i>Triturus cristatus</i>	14
A007 – Svarthakedopping, <i>Podiceps auritus</i>	16
A021 – Rördrom, <i>Botaurus stellaris</i>	18
A081 – Brun kärrhök, <i>Circus aeruginosus</i>	19
Övriga våtmarksfåglar	20
Dokumentation	21
Kartor	21
Bilaga 1: Rödlistade arter	28

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0230272 Ölstadsjön

Kommun: Finspång

Områdets totala areal: 48 hektar

Markägareförhållande: Kommunalt och privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2018-12-19

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 2000-07

Regeringen förklarar området som särskilt skyddsområde (SPA): 2000-07

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2011-03

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

3150 – Naturligt näringsrika sjöar

6410 – Fuktängar

1166 – Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

A007 – Svarthakedopping, *Podiceps auritus*

A021 – Rördrom, *Botaurus stellaris*

A081 – Brun kärrhök, *Circus aeruginosus*

Övriga utpekade våtmarksfåglar för området:

A036 – Knölsvan, *Cygnus olor*

A052 – Kricka, *Anas crecca*

A056 – Skedand, *Anas clypeata*

A067 – Knipa, *Bucephala clangula*

A118 – Vattenrall, *Rallus aquaticus*

A142 – Tofsvipa, *Vanellus vanellus*

A153 – Enkelbeckasin, *Gallinago gallinago*

A179 – Skrattmå, *Chroicocephalus ridibundus*

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Syftet med Natura 2000-området Ölstadsjön är att bevara och vidareutveckla naturvärden knutna till samtliga ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet. Högsta prioritet i området har naturtypen naturligt näringsrika sjöar (3150).

Motivering:

Naturtypen naturligt näringsrika sjöar (3150) har i området högsta prioritet i bevarandearbetet eftersom den är en viktig livsmiljö för samtliga utpekade arter i området. Tack vare sjöns låga vattendjup breder vassar och annan högvuxen vegetation ut sig vilket skapar livsmiljöer för bland annat brun kärrhök (AO81) och rördrom (AO21). I de öppna vattenspeglarna bildas en rik undervattensvegetation vilket är viktigt för bland annat större vattensalamander (1166) och utpekade våtmarksfåglar. Ölstadsjön har länge hyst en rik fågelfauna men även en rik fauna inom andra organismgrupper, till exempel groddjur och insekter.

Prioriterade åtgärder:

Sjön har de senaste åren växt igen och behöver restaureras genom att reglera vattenståndet, gynna betesdrift runt sjön samt skapa en mosaik av kanaler och öppna vattenspeglar i sjön. Hela strandängen behöver årligen hävdas med bete och/eller maskinslätter. Igenväxning av strandängen ska åtgärdas med röjningar. En översyn av naturtypernas utbredning behöver också genomföras och skötselplanen för naturreservatet behöver revideras så att en tidsplan för bevarandeåtgärderna inkluderas i planen.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Ölstadsjön ligger precis sydost om Finspång och ingår i Ölstadsjöns naturreservat. Sjön är belägen inom ett av de mindre slättområden i Finspångs kommun som annars till stor del präglas av skogsmarker.

Ölstadsjöns vattenyta har varit större tidigare, men sänktes på 1800-talet. Efter ett tag slammade utloppet igen och vattnet steg åter. På 1950- och 60-talen hade så en värdefull fågelsjö utvecklats. Under årens lopp har sjön växt igen allt mer, vilket försämrade villkoren för en del fågelarter, framför allt olika våtmarksfåglar. Omgivande marker till Ölstadsjön är till stor del uppodlade eller brukade som öppen mark. Ölstadsjön är en karakteristisk slättsjö och underlagras till största delen av olika typer av leror och andra fina sediment. I sin nuvarande form har sjön bildats genom sjösänkning och medelvattendjupet är numera knappt en meter. Stora delar av sjön domineras av vassar av jättegröe, bladvass och bredkaveldun. I mitten av sjön finns en större öppen vattenspegel omgiven av ett antal mindre klarvattenytor. Sjön omges i söder och väster av en golfbana.

År 2000 påbörjades en restaurering för att stoppa igenväxningen av sjön och återfå en fågelsjö sjudande av liv. Det görs nu bland annat med hjälp av betande djur som håller delar av markerna runt sjön öppna och ett dammsystem innan inloppet som minskar införseln av näringsämnen till sjön. I norr och öster finns kultiverade betesmarker och åker.

Länsstyrelsen Östergötland

Sjön har länge varit ett attraktivt fågelområde och under åren har cirka 170 fågelarter noterats i sjön och dess närhet. Av dessa har cirka 55 arter mer eller mindre varit regelbundna häckfåglar. Sjön har också haft betydelse som rastlokal, i synnerhet för änder och gäss. Utvecklingen av fågelfaunan efter genomförda restaurerings- och skötselåtgärder har inte systematiskt följts upp. Dock går det att konstatera att många av våtmarksfågelnarna har minskat eller försvunnit från våtmarken i takt med att den växt igen ytterligare. Detta gör att våtmarken är i behov av ytterligare restaureringsåtgärder för att återigen kunna bli en våtmark med ett rikt växt- och djurliv.

På de sankta strandängarna har tofsvipa och enkelbeckasin noterats. I vassen häckar brun kärrhök och skäggmes (*Panurus biarmicus*, rödlistekategori NT) ses regelbundet. I sjön har bland annat skrattmå, knipa, skedand, bläsand, kricka och årta (*Anas querquedula*, VU) noterats. Svarthakedoppingen har tidigare häckat i sjön med flera par. I omgivningarna häckar tornfalk och hornuggla. Utöver ovannämnda fåglar har vattenrall, rördrom (*Botaurus stellaris*, NT), smådopping, trana, knölsvan och sångsvan noterats regelbundet. Den grunda vassrika sjön med omgivande dammar och de betade stränderna, skapar även bra förutsättningar för många groddjur och insekter som trollsländor. Av grod- och kräldjur finns både större och mindre vattensalamander, flera grodarter och en riklig förekomst av snok. Kunskapen om förhållandena för fisk i sjön är bristfällig. Bottenvegetationen i sjöns öppna del består av kransalger.

Östra delen av Natura 2000-området ingår i ett riksintresse för kulturmiljövård, Risinge, som varit centralbygd med kyrkomiljöer. I området finns inga registrerade forn- eller kulturlämningar.

Vad kan påverka området negativt

Naturtyps- och artspecifika hotbilder preciseras under respektive naturtyp och art. Nedan listas påverkansfaktorerna för den prioriterade naturtypen naturligt näringsrika sjöar (3150):

- Utebliven restaurering för att gynna sjöns växt- och djurliv.
- Reglering av sjöns vattennivå annat än i naturvårdssyfte resulterar i sänkta eller höjda och oftast utjämnade, vattenståndsamplituder vilket kan leda till ökad igenväxning och andra "eutrofieringssymptom", försumpning eller erosion i strandlinjen.
- Läckage av näringsämnen från omkringliggande jordbruksmark kan påskynda eutrofiering (övergödning).
- Intensiv växtodling i strandzonen ökar risken för erosion samt läckage av växtnäring och bekämpningsmedel. Rensning av diken kan orsaka grumling.
- Upphörd hävd och/eller skogsplantering på anslutande betesmarker ökar igenväxningstakten i strandzonen.
- Vattenuttag under lågflödesperioder kan innebära kraftigt sänkta vattennivåer, temperaturhöjning och syrgasbrist.
- Utsättning av främmande arter eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.
- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Infrastrukturanläggningar kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag uppströms. Broar och vägtrummor över in- och utflöden kan orsaka vandringshinder.
- Skogsbruk i tillrinningsområdet; avverkning, körning, markavvattning och skyddsdikning ökar avrinningen och därmed risken för erosion och läckage av bland annat humusämnen och partiklar. Ökad andel barrträd i närområdet ändrar markens kemi och förändrar landskapsbilden.
- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, till exempel avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet riskerar att försämra vattenkvaliteten.

Områdets bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypsspecifika åtgärder preciseras under respektive art och naturtyp.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Revidera skötselplan genom att lägga till en tidsplan för omnämnda åtgärder.	Snarast		1
Restaureringsåtgärder för att bland annat reglera vattenståndet samt skapa en mosaik av vass och öppna vattenspeglar	Snarast	Hela Natura 2000-området	1
Hävd, främst genom bete	Årligen	Åtminstone fuktängar (6410)	1
Röjning av igenväxning	Vid behov	Hela Natura 2000-området	1
Se över naturtypsklassningen i området och eventuellt ändra naturtypernas utbredning.	Inom 10 år	Hela Natura 2000-området	1
Följa upp utpekade arter	Regelbundet, från varje år till vart tolfte år beroende på art	Hela Natura 2000-området	2

Reglering av skydd och skötsel:

Skydd och skötsel är framför allt reglerat i naturreservatets beslut och skötselplan (Ölstadsjöns naturreservat 2000). Skötselplanen anger generellt åtgärder som gynnar eller bibehåller naturvärdena som Natura 2000-området syftar till att bevara. En översyn av skötselplanen bör dock ske, i samband med detta kan skötselplan och bevarandeplan med fördel slås samman, så att skötselplanen även innehåller de obligatoriska delarna för en bevarandeplan.

Enligt 12 kap. 8 § MB (miljöbalken) är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB förtydligas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket. Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till Länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning.

Naturtypen fuktängar (6410) kan skötas med medel från EU:s miljöstödd. Miljöstödsreglerna uppdateras vart 5 år och kan i enstaka fall ha krav som står i motsättning till Natura 2000-kraven. Natura 2000-naturtyperna måste dock skötas i syfte att målen med Natura 2000-området uppnås. Detta är troligen inget problem i dagsläget (2018), men bör följas upp vid nya stödperioder och regeländringar samt vid byte av markägare och arrendator. I Natura 2000-området Ölstadsjön ingår knappt 20 % av fuktängarna i miljöersättningsansökan 2017. Drygt 80 % av den hävdgynnade naturtypen saknar alltså idag skötselavtal. Fuktängarnas utbredning i området behöver dock ses över genom fältbesök. Eventuellt behöver naturtypens utbredning justeras, idag är stora delar av fuktängarna, speciellt i östra delen, enligt flygbildstolkning och skötselplan vassdominerade.

Eventuellt kan samråd med Länsstyrelsen krävas vid exempelvis anläggning för friluftsliv eller åtgärder vid anläggning om åtgärderna riskerar att skada utpekade naturvärden i Natura 2000. För åtgärder (som påverkar naturmiljön inom området) utanför Ölstadsjön eller i direkt anslutning till Ölstadsjön, gäller inte naturreservatsföreskrifterna. Då träder Natura 2000-lagstiftningen in. Verksamheter som påverkar naturmiljön inom Natura 2000-områden kräver samråd med Länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § MB.

Länsstyrelsen Östergötland

Markavvattning är åtgärder som utförs för att avvattna mark, för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten om åtgärderna syftar till att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål. Markavvattning kräver alltid tillstånd (11 kap. 13 § MB). I Östergötland är det dessutom förbjudet att avvattna mark vilket medför att man även behöver söka en dispens från det generella markavvattningsförbudet. Ansökan om dispens och tillstånd till markavvattning prövas i normalfallet av Länsstyrelsen.

Strandskyddets syfte är att bevara allmänhetens tillgänglighet samt växt- och djurlivet vid stränderna. Strandskyddet gäller vid hav, sjöar och vattendrag enligt 7 kap. 13 § i MB. Det generella strandskyddet omfattar land och vattenområden 100 meter från strandlinjen vid normalt vattenstånd. Det är inte tillåtet att göra något som försämrar livsvillkoren för växter och djur eller begränsar allmänhetens tillträde till det strandskyddade området.

Bevarandeåtgärder:

För mer ingående och specifika bevarandeåtgärder se skötselplanen för Ölstadsjöns naturreservat. Nedan finns de övergripande åtgärderna som behövs i området.

Ölstadsjön har de senaste åren växt igen och en restaurering av våtmarken är nödvändig för att öka naturvärdena och för att sjön återigen ska ha ett rikt djur- och växtliv. Den viktigaste åtgärden för att restaurera sjön är att reglera vattenståndet. Finspångs kommun driver sedan 2018 en domstolsprocess genom Mark och miljödomstolen för att få till stånd en restaurering av Ölstadsjön. Ansökningar har lämnats in för att dels upphäva två markavvattningsföretag i Ölstadsjöns naturreservat/Natura 2000-område och ett markavvattningsföretag i väster utanför området, samt för att reglera sjön med ett dämme och skapa en mosaik av kanaler i vassen mellan vattenspeglarna och för att koppla ihop dessa med huvudsakliga inlopp och utlopp på ett bättre sätt. Dessutom är tanken att golfbanan ska skyddas från temporära större vattenmassor från reservatet med hjälp av två vallar och pumpstationer.

En annan viktig åtgärd är att gynna betesdriften runt sjön så bland annat en blå bård bildas och hävdgynnade arter gynnas. Hela strandängen behöver årligen hävdas med bete och/eller maskinslätter. Om hävden på fuktängen är för svag där marken är mjuk kan ett alternativ vara att slåtra dessa delar av fuktängarna.

Åtgärderna ovan beskrivs i skötselplan och beslut för naturreservatet Ölstadsjön men en tidsplan för åtgärderna saknas. Skötselplanen behöver därför revideras så att en tidsplan för åtgärderna kan läggas till. Ett fältbesök för att se över naturtypernas utbredning behöver också genomföras. Eventuellt behöver fuktängens utbredning justeras då den idag, enligt flygbildstolkning och skötselplan, ser ut att till stor del vara vassdominerad. Skulle de områden som idag klassas som fuktängar även efter fältbesök klassas som fuktängar behöver istället skötselområdena revideras i skötselplanen så att fuktängarna sköts på rätt sätt med hävd och röjning av igenväxning. Samtidigt som fältbesöket genomförs kan även ett cirka 7 hektar stort område i västra delen granskas då det är klassat som betesmark med särskilda värden men ännu inte är naturtypsklassat som fuktäng eller någon annan hävdgynnad naturtyp. I samband med dessa revideringar kan skötselplan och bevarandeplan med fördel slås samman, så att skötselplanen även innehåller de obligatoriska delarna för en bevarandeplan.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtyperna och arterna i landet som helhet, medan *bevarandetillståndet* beskriver aktuellt läge inom Natura 2000-området. Dessa beskrivs närmare under respektive naturtyp och art längre fram i planen. Här redovisas en sammanställning av bevarandetillståndet inom området.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter inom Natura 2000-området. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetilstånd	Sida
Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet för området			
3150 – Naturligt näringsrika sjöar	25,68	Otillfredsställande	11
6410 – Fuktängar	6,68	Otillfredsställande	12
Annan naturtyp	15,64		
Total areal	48		
Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet för området			
1166 – Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	X	Okänt	14
Ingående fågelarter enligt fågeldirektivets bilaga 1 för området			
A007 – Svarthakedopping (<i>Podiceps auritus</i>)	X	Dåligt	16
A021 – Rördrom (<i>Botaurus stellaris</i>)	X	Okänt	18
A081 – Brun kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>)	X	Gynnsamt	19
Övriga ingående våtmarksfåglar för området			
A036 – Knölsvan (<i>Cygnus olor</i>)	X	Otillfredsställande	20
A056 – Skedand (<i>Anas clypeata</i>)	X	Otillfredsställande	20
A052 – Kricka (<i>Anas crecca</i>)	X	Otillfredsställande	20
A052 – Knipa (<i>Bucephala clangula</i>)	X	Otillfredsställande	20
A118 – Vattenrall (<i>Rallus aquaticus</i>)	X	Gynnsamt	20
A142 – Tofsvipa (<i>Vanellus vanellus</i>)	X	Otillfredsställande	20
A153 – Enkelbeckasin (<i>Gallinago gallinago</i>)	X	Otillfredsställande	20
A179 – Skrattmåå (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	X	Otillfredsställande	20

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Uppföljning av skötseln, som är en viktig del i bevarandemålen, kommer delvis att kontrolleras via den ordinarie kontrollverksamheten för miljöersättningsåtaganden, men bör även följas upp för länets samtliga områden med hävdbehov genom regelbundna analyser för att se vilka områden som ingår i jordbruksblock med miljöersättning.

3150 – Naturligt näringsrika sjöar

Arealen 25,68 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturligt eutrofa sjöar och småvatten med hög biologisk produktion och artrika samt generellt näringskrävande växt- och djursamhällen. Vattnet är näringsrikt och välbuffrat, klart eller relativt grumligt. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen. Naturtypen förekommer under högsta kustlinjen samt på kalk- eller näringsrika jordar och berggrund samt i områden med källpåverkan.

Naturtypen kan indelas i flera olika botaniska sjötyper men artsammansättningen är mångsidig och består av näringskrävande (eutrofa) arter. Långskotts- eller slingerväxter förekommer rikligt och strandzonens vegetation är varierad och har relativt stort inslag av örter. Sedimenten är ofta lerrika. Karaktärsarter i naturtypen är dyblad, ålnate och andra naten, andmat, stor andmat, vattenaloe, vattenbläddra, gul näckros, kransslinga och hornsärv. Representativa sjöar har pH > 7 och en totalfosforhalt > 25 µgram/liter. För att kunna definieras som naturtyp bör totalfosforhalten vara högst 125 µgram/liter.

Naturtypens strandzon ska ha en varierande vegetation och täckningsgraden för bladvassbestånd överstiger vanligen 60 % av sjöns vattenyta. Sjöar som sedan länge varit sänkta eller dämnda och upprätthåller vattenståndsfluktuationer med naturlig säsongsvariation samt reglerade sjöar där förutsättningarna för naturtypens karaktäristiska arter upprätthålls, ingår i naturtypen.

Ölstadsjön sänktes i slutet av 1800-talet och en andra gång i början på 1900-talet för att förbättra förutsättningarna för jordbruket. I och med att utloppsdiket och dräneringsdikena slammade igen, steg vattenytan fram till 1950-talet. Detta skapade goda förutsättningar för ett stort antal fågelarter som gynnades av det nyuppkomna mosaikartade våtmarkslandskapet. Strandängarna har till viss del hävdats men sjön håller i många delar på att växa igen.

Bevarandemål

Arealen av naturligt näringsrika sjöar (3150) ska vara minst 25,68 hektar i Natura 2000-området. Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald. Sjön ska ha ett naturligt närområde och strandzonen ska präglas av en återkommande störning (till exempel vågerosion, ishyvling och bete) i strandzonen med periodvis blottlagda stränder och en årlig kortskottsvegetation.

Vattenkvaliteten ska vara god och halten av näringsämnen ska vara naturligt hög (eutrof). I sjön och dess närområde ska processer och strukturer förekomma i sådan omfattning att typiska och karakteristiska arter i grupperna kärnväxter (till exempel uddnate, spetsnate och kransslinga), fåglar (till exempel svarthakedopping, brun kärrhök och rördrom) som är beroende av dessa kan fortleva långsiktigt i området.

Bevarandeåtgärder

Naturliga vattenståndsfluktuationer och hydrologi som efterliknar naturliga förhållanden ska upprätthållas. Negativ påverkan från regleringar, rensningar eller dikningar i tillrinningsområdet ska minimeras. Vid år med betydligt mindre nederbörd än normalt är det viktigt att försöka bibehålla lämpligt vattenstånd i sjön utan att riskera tillståndet för miljöer nedströms.

Ett dämme till sjön behövs för att garantera ett vattenflöde till utloppet vid lågvatten och för att sjön ska tillåtas variera med en naturlig vattenregim med en amplitud på ungefär en meter. Dämmet stoppar även fisk som vandrar uppströms mot Ölstadsjön vilket i detta fall kan vara önskvärt eftersom det är mycket få sjöar som är fiskfria och

detta skapar bättre förutsättningar för arter som annars missgynnas av prederande fisk, till exempel svarthakedopping.

Det är också viktigt att skapa en mosaik av vass och kanaler som sammanbinder öppna vattenspeglar eftersom detta gynnar en mängd organismer, bland annat fåglar, insekter och groddjur.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Utbredningen av de naturligt eutrofa sjöarna i kust- och slättlandskapet sammanfaller med de bördigaste jordbruksbygderna. En stor del av de ursprungliga slättsjöarna är kraftigt påverkade av övergödning och fysiska ingrepp. Sänkning av sjöar för att vinna åkermark har historiskt minskat sjöarealen drastiskt. Påverkan har bromsats men återhämtningen går långsamt på grund av belastning från omgivande jordbruksmark och internt från fosforrika sediment. I boreal region har naturtypens bevarandestatus klassats som otillfredsställande år 2013. För att gynnsam bevarandestatus skall upprätthållas i landet behövs åtgärder för minskat markläckage i tillrinningsområden samt restaurering av speciellt värdefulla objekt.

Bevarandetillståndet för naturtypen anses idag som otillfredsställande. För att uppnå ett gynnsamt tillstånd behövs en naturlig vattenregim i området, en variationsrik strandlinje med en väl hävdad strandäng och åtminstone bitvis en blå bård. Vassen ska inte heller tillåtas ta över i sjön utan det ska finnas en mosaik av vass, kanaler och öppna vattenspeglar.

6410 – Fuktängar

Arealen 6,68 ha är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Marken är fuktig med ett stort inslag av kalk, lera eller torv. Floran på fuktängar är uppkommen ur lång hävdkontinuitet och naturvärdena är beroende av fortsatt skötsel i form av slätter eller bete för att naturtypen ska kunna bevara sina värden. Dessutom ska träd- och buskskiktet vara öppet för att bevara naturvärdena (under 30 % krontäckning). Bland annat hör flera småvuxna starrarter till de typiska arterna i naturtypen. Fuktängarna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. De har också mycket stor betydelse för fågellivet.

Vegetationen på Ölstadsjöns strandängar karaktäriseras av tuvtåtel, krypven jättegröe och partier med kaveldun. Delar av strandängarna hävdas dåligt och har växt igen.

Bevarandemål

Arealen av fuktängar (6410) i Natura 2000-området Ölstadsjön är idag (2018) 6,68 hektar. Eventuellt kan naturtypens utbredning komma att justeras och därmed arealen ändras efter fältbesök och översyn av naturtypens utbredning. Regelbunden hävd ska prägla naturtypen. Naturtypen ska vara öppen men enstaka träd och buskar med höga naturvärden kan förekomma. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och vattenståndet ska tillåtas variera naturligt. Det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller djupa körspår som medför negativ påverkan. Typiska arter av kärlväxter ska förekomma i sådan omfattning att dessa kan fortleva långsiktigt i området. Artsammansättningen och näringstillgången ska vara naturlig.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka naturtypen negativt:

- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Exploatering i eller i anslutning till området.
- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan.
- Överbete, alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt eftersom växter har svårt att komma upp i blom och ge nektar och pollen åt insekter. Växterna får även svårt att fröa av sig. Frånvaro av busksnår har en negativ inverkan på vissa blommande växter, unga träd och insekter. Snåren fungerar som refuger, viloplats eller som skydd från betande djur.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag.
- Kalkning och insådd av främmande arter skulle påverka floran negativt.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt. Även tillskottsutfodring och vinterbete av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.
- Kväveläckage från angränsande marker påverkar floran negativt.
- Fragmentering och isolering som uppkommer om liknande biotoper försvinner i det omgivande jordbrukslandskapet försvårar spridning, genutbyte och återkolonisation mellan gräsmarker. Plantering av skog kan dessutom skapa spridningsbarriärer.
- Skogsbruk i eller i anslutning till objektet: avverkningar annat än i naturvårdssyfte, markberedning och plantering. Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi.
- Klimatförändring som orsakar den pågående trenden med torrare somrar och mindre snörika vintrar i östra Götaland. Sjunkande grundvattennivåer riskerar att göra våtmarksområden torrare på sikt, och att därmed även torka ut rikkärren och fuktängarna.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen fuktängar (6410) har nationellt en fortgående negativ utveckling och bevarandestatusen anses som dålig. Förekomstarealen i boreal region är idag 27 400 hektar. För att uppnå en gynnsam bevarandestatus i samma region har ArtDatabanken (2013) uppskattat att det behövs minst 110 000 hektar av naturtypen.

Bevarandetillståndet för naturtypen anses som otillfredsställande. Naturtypen (6410) i Natura 2000-området Ölstadsjön hävdas delvis genom bete och knappt 20 % ingår i miljöersättningsansökan (2017). I dagsläget finns endast enstaka träd och buskar på fuktängarna. Cirka fyra hektar av naturtypen är dock ohävdad och under igenväxning. För att förbättra bevarandetillståndet för naturtypen behöver hävden öka och igenväxning röjas efter behov.

1166 – Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Den större vattensalamandern har svart eller mycket mörkt brun, vårtig hud på rygg och sidor. Buken är gul eller orange med skarpt avgränsade svarta fläckar, förutom hos mycket unga salamandrar. Vita prickar förekommer på kinder, haka samt på vårtor längs kroppens sidor. Under lekperioden utvecklar hanen en tandad ryggkam som löper från nacken till ryggens slut. En liknande, men mindre tandad kam växer fram på svansens ovansida. Längs svansens sidor framträder även en silverskimrande strimma. Honan saknar under lekperioden ryggkam och visar heller inga färgförändringar, men svansen ökar i höjd. Arten blir upp till 18 centimeter inklusive svans.

Större vattensalamander leker på våren i små till medelstora, permanenta vattensamlingar, som kan vara gårds- och branddammar, grusgropar, lertäkter, naturliga kärr, hållkar, avsnörda kustvikar eller skogstjärnar. Det är ovanligt att vattnen är mindre än tio meter i diameter och grundare än en halv meter. En permanent vattenmassa är viktigt för den långa larvutvecklingen. Större vattensalamander är snäv i val av lekmiljö. Ofta finner man den i dammar utan att reproduktion förekommer där. Dessa lokaler verkar endast användas som tillfälliga rastlokaler.

Lekvattnen behöver vara fisk- och kräftfria eftersom larverna är utsatta för en kraftig predation från dessa djurgrupper. Frånvaron av fisk innebär också att det finns ett rikt utbud av lämplig föda (evertebrater). Flertalet av de svenska lekvattnen har hög mångfald av ryggradslösa djur och ofta även av vattenväxter som till exempel olika arter av förgätmigej, nate och igelknopp. Lekvattnen bör vara solbelysta så att de blir isfria tidigt på våren och håller en hög temperatur långt in på hösten. Svala och skuggade vatten med låga pH-värden (under fem) eller höga koncentrationer av kväve (över 0,13 mg nitrat/l; över 0,25 mg ammonium/l) tycks undvikas i reproduktionssammanhang. I bland annat Värmlands skogsbygder förekommer arten i dystrofa (näringfattiga) tjärnar som delvis omges av vit-mossegångfly samt äldre grandominerad skog med lövinslag.

Med undantag för lek- och larvperioden lever större vattensalamander på land, där den tycks ha mycket specifika val av miljö. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smånagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som till exempel i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring.

Radiosändarstudier i Sverige och Frankrike har visat att djuren tycks vara mycket selektiva i val av landmiljö samt att de har långt mindre hemområden än tidigare antaganden och att de inte vandrar så långt från sin hemdamm som man tidigare trott. En majoritet av individerna i en population tycks vandra endast 10-100 meter från det småvattnen de reproducerar sig i. Vandringen sker under förutsättning att lämpliga landmiljöer finns inom detta avstånd.

Bevarandemål

I Ölstadsjön och närområdet ska det finnas permanenta solbelysta vatten som är fisk- och kräftfria. Vattensamlingarna behöver ha en god vattenkvalitet och pH-värdet ska heller inte understiga 5,0. Inom lämpligt spridningsavstånd (vanligen max 100 meter) utifrån lekdammen ska det finnas partier där det finns rikligt med lämpliga livsmiljöer för större vattensalamander. Lämpliga landmiljöer för vattensalamandern är bland annat murkna trädstammar eller stubbar, stenar, block, tuvor och högvuxet gräs.

Inom goda salamanderområden behöver tätheten av lämpliga dammar vara minst fyra lekvatten per 100 hektar. Därför är det viktigt att kända salamanderdammars även utanför Natura 2000-området också lever upp till bevarandemålet och även fortsättningsvis är lämpliga för större vattensalamander.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Habitatförstöring genom ändrad hydrologi. Många leklokaler försvinner genom igenläggning av dammar, dikning och dränering.
- Arten är känslig för avverkning av gammal lövdominerad skog.
- Arten försvinner vid försurning av vattendrag, ofta när pH-värdet understiger 5,0.
- Övergödning bidrar till perioder av syrebrist vilket har en negativ inverkan för överlevnaden av ägg och larver.
- Höga nitrihalter eller låg alkalinitet medför att lekdammarna blir obrukbara för arten.
- Inplantering av fisk och kräftor medför starkt försämrade nyrekrytering.
- Barrskogsplantering eller igenväxning runt annars lämpliga lekvatten medför bland annat beskuggning som fördröjer eller omintetgör överlevnadsmöjligheterna för larverna.
- Habitatbrist och fragmentering är ett problem då arten har en begränsad spridningsförmåga. Goda förutsättningar för långsiktig överlevnad nås först vid dammtätheter närmare 4 dammar/kvadratkilometer. Mycket pekar på att den större vattensalamandern kräver fungerande metapopulationsdynamik för långsiktig överlevnad i ett givet område.

Bevarandeåtgärder

Såvida inte lekvatten i hög grad är stabila (till exempel dystrofa skogstjärnar) eller nyskapas naturligt är skapande av nya lekvatten och skötsel av befintliga viktiga åtgärder för att bevara den större vattensalamandern så att den ska kunna fortleva i området långsiktigt. I bra lekvatten trivs även många andra arter. Ett bra lekvatten för en större vattensalamander är fisk- och kräftfritt, har en yta på minst 25 kvadratmeter och en djupare håla på cirka två meter i vattnet. Strandzonerna bör vara flacka och grunda. För maximal solexponering bör vattnet vara öppet och solbelyst från söder, medan norra sidan med fördel kan skyddas av en skog- eller buskridå.

Större vattensalamander ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 2. Arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Den ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 4 och betecknas med N i artskyddsförordningens bilaga 1.

Vilt levande exemplar av arten är fredade enligt 1-4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa, fånga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplatsen samt att skada eller samla in ägg. Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den större vattensalamandern förekommer i större delen av Göta- och Svealand utom på Gotland, samt sparsamt och fläckvis längs Norrlands kustland upp till södra Ångermanland och in i sydöstra Jämtland. Arten förekommer med populationer i större numerär endast längs Göta- och Svealands kuster, i södra Sveriges inland samt på Öland. Vidare har arten inte inventerats i någon detaljerad omfattning norr om biologiska norrlandsgränsen, vilket innebär att det finns stora kunskapsluckor kring såväl den faktiska nordgränsen för artens utbredning som för artens val av livsmiljöer.

För större vattensalamander är förekomsten i boreal region (både inom och utanför Natura 2000-områden) 80 000 till 250 000 individer i Sverige. För en gynnsam bevarandestatus i samma område behövs uppskattningsvis 300 000 individer. Bevarandestatusen för arten bedöms vara dålig i Sverige och går mot att bli ännu sämre.

Bevarandetilståndet för arten i Natura 2000-området Ölstadsjön anses idag som okänt. Större vattensalamander har inte noterats i sjön på många år. Det är oklart hur stark predationen av fisk är i sjön. Ölstadsjöns igenväxning de senaste åren har troligtvis påverkat arten negativt.

A007 – Svarthakedopping, *Podiceps auritus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Svarthakedoppingen häckar i en mängd olika typer av sötvatten, allt ifrån små viltvatten, dammar, kärr, agmyrar och vattenfyllda lertag som till större sjöar, både eutrofa slättsjöar och mer näringsfattiga skogssjöar. Förekommer även vid vissa kustlokaler i Östersjön och Bottenhavet/Bottenviken. I de senare fallen bör undervattensvegetationen vara riklig om där finns fisk. Arten är mycket känsligt för näringskonkurrens med fisk. För lyckad reproduktion behöver häckningsvattnen sakna eller ha starkt reducerad fiskförekomst. Svarthakedoppingen häckar solitärt eller i små kolonier och bona placeras ofta i tät vegetation som säv, vass eller liknande men kan även placeras öppet på vattnet. Arten lägger normalt endast en kull om fyra till fem ägg. Ruvningstiden är 22-25 dygn. Ungarna blir oberoende av föräldrarna vid 45 dygns ålder och blir flygkunniga vid 55-60 dygn.

Svarthakedoppingens föda består huvudsakligen av evertebrater, främst akvatiska och till viss del terrestra insekters larvstadier. En mindre del av dieten utgörs av fiskar, salamandrar och grodyngel. Vinterfödan består förmodligen till större delen av fisk.

I Sverige anländer svarthakedoppingen till häckningslokalerna i april. Under häckningen är arten bunden till det vatten där boet anläggs. Svarthakedoppingen ger sig sedan av från häckningsplatserna redan i juli eller augusti. Övervintrar i marin miljö i västra och mellersta Europa. Isfria vintrar finns en liten övervintrande stam i sydvästra Vättern och nyligen konstaterades att närmare 2 000 individer övervintrar i södra Östersjön (främst Pommerska bukten).

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att den svenska populationen ej tillåts minska under nuvarande beståndsstorlek och att den på sikt ökar till 2 500 par, samtidigt som arten bevaras som häckfågel i samtliga län där den finns för närvarande.

Inom Ölstadsjön bör arten förekomma med något eller några par. Fiskbeståndet i Ölstadsjön ska hållas på en så låg nivå så att svarthakedoppingen kan få lyckade häckningar. Även tillgången på föda (främst limniska evertebrater) ska vara god.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Arten har stora svårigheter att reproducera sig med lyckat resultat i småvatten där fisk planterats in (näringskonkurrens).
- Igenläggning av småvatten (till exempel lertag, industridammar, viltvatten och golfbanedammar) kan åtminstone lokalt utgöra en fara för artens fortbestånd.
- Total igenväxning eller (dess motsats) totalt borttagande av vattenvegetationen, påverkar artens numerär negativt.

Länsstyrelsen Östergötland

- Utdikning eller kraftig vattenståndssänkning i tidigare goda häckningsmiljöer medför att arten minskar i antal eller försvinner.
- Ökad predation av mink, men även kråkfåglar och andra predatorer, kan vara en delförklaring till att arten försvunnit från många lokaler under de senaste 30 åren. Under denna period har dessutom skyddet mot predatorer försämrats genom att antalet skrattmåskolonier minskat kraftigt.
- Fortskridande förorening av havsmiljön till exempel oljeutsläpp påverkar arten negativt i dess övervintringsområden.

Bevarandeåtgärder

Fisk ska inte utplanteras i svarthakedoppingens häckningsvatten. I tidigare goda häckningsområden och där fisk på något sätt kommit in behöver fiskbestånden reduceras helt eller hållas på låga nivåer. Det kan till exempel ske genom att sjön töms på vatten med regelbundna mellanrum under lämplig säsong.

Arten behöver inventeras regelbundet (med minst fem eller tio års intervall) så att trender i populationens storlek uppmärksammas. Det är fördelaktigt om arten ingår i länens miljöövervakning.

Svarthakedoppingen är inte speciellt störningskänslig för folk som passerar eller uppehåller sig på land. Leder och rastplatser kan därför utan större risk placeras helt nära det vatten där arten häckar. Vid lokaler som tidigare hyst häckande svarthakedopping kan åtgärder som missgynnar eller förhindrar fiskförekomst eller reglerar förekomsten av främst mink, ge förutsättningar för återetablering av arten.

Svarthakedoppingen är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av svarthakedopping, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen).

Vid en avverkning, etablering av vindkraftverk eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävas. Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning (MB 11: 13–14 och förordningen om vattenverksamhet).

Svarthakedoppingen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Svarthakedoppingen är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Arten var tidigare rödlistad och vid en riksinventering år 1996 återfanns 1 100 till 1 300 par i hela riket. Sedan dess har en pågående stabilisering och ökning av populationens storlek skett och idag är antalet reproduktiva individer uppskattningsvis 4 000. Den europeiska populationen utanför Ryssland är beräknad till cirka 7 500 par.

Bevarandetillståndet i Ölstadsjön anses som dåligt för svarthakedoppingen. Arten har inte noterats i sjön på flera år, troligtvis för att sjön delvis växt igen och för att fiskbeståndet ökat. I Östergötland har arten dock ökat, både antalet individer och förekomstlokaler. Ökningen har kunnat ske tack vare att flera våtmarker har restaurerats under 2000-talet.

A021 – Rördrom, *Botaurus stellaris*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Rördrommen kräver grunda slättsjöar med täta vassbestånd (1-10 ha) och med god tillgång på fisk, grodor och vatteninsekter. Reviret under häckningstid omfattar normalt 20-40 ha. Arten är polygyn (hanen parar sig med flera honor), vilket medför att hanarna under häckningstid kan förflytta sig över större områden och mellan olika sjöar. Övervintrar i Västeuropa och enstaka individer finns kvar i södra Sverige hela vintern.

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att den svenska populationen i genomsnitt överstiger 500 par och att arten är spridd inom hela sitt utbredningsområde. Inom Ölstadsjön bör arten förekomma med någon eller några revirhävdande hanar årligen.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka arten negativt:

- Minskad bladvassareal och brist på gammal vass i lämpliga sjöar kan medföra att arten försvinner lokalt.
- Försumpning genom sänkning av vattenståndet i lämpliga sjöar eller andra våtmarker kan resultera i att fisken slås ut vintertid på grund av låg syrehalt eller bottenfrysning, varvid födounderlaget försvinner.
- Mink kan stundom ge sig på och döda rördromungar.
- Vid stränga vintrar i Nordvästeuropa kan den svenska populationen minska kraftigt.
- I Västsverige har vassbetande grå- och kanadagäss orsakat att vassens utbredning har minskat påtagligt på sina håll. Hur detta på sikt kommer att påverka rördrommen är oklart.

Bevarandeåtgärder

Rördrommen är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av rördrom, samt förvaring av levande exemplar. Rördrom tillhör Statens vilt (33 § jaktförordningen (1987:905)). Exemplar som omhändertas eller påträffas döda eller dödas tillfaller Staten.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a§ MB krävas. Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning, (MB 11:13-14 och förordningen om vattenverksamhet).

Rördrommen är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Rördrommen är upptagen i bilaga 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter). Rördrommen är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Huvuddelen av rördrommarna i Sverige återfinns i det mellansvenska slättsjöområdet kring Vänern, i Östergötland, Närke och Mälardalslandskapen. Den svenska stammen omfattar cirka 780 par. Många hanar är dock troligen oparade. Å andra sidan kan hanen ha flera häckande honor, som bor nära varandra inom samma hanrevir.

Det europeiska beståndet utanför Ryssland är beräknat till 10 500 par. Rördrommen är rödlistad i Sverige, där den är placerad i kategorin Nära Hotad (NT).

Bevarandetilståndet för rördrom i Ölstadsjön anses idag som okänt. Arten har inte noterats vid sjön sedan 2005. Troligtvis har igenväxningen av sjön missgynnat arten i och med att födotillgången troligen minskat.

A081 – Brun kärrhök, *Circus aeruginosus*

Artens förekomst i området är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Arten är starkt knuten till vassrika eutrofa slättsjöar, men finns även i andra typer av sjöar. En förutsättning för häckning är att det finns tillgång på tät gammalvass eller liknande vegetation att bygga boet i. Arten kräver tillgång på lämpliga bytesdjur vid häckningslokalen och i dess omgivning. Jaktutflykter över åkermark kan utsträckas åtskilliga kilometer från bopplatsen. Födan utgörs av bland annat sorkar, grodor och fågelungar, ibland även ägg, fisk och kadaver. Under häckningstiden jagar bruna kärrhöken över arealer i storleksordningen 10–30 kvadratkilometer. Arten övervintrar i Medelhavsländerna och i tropiska Afrika.

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att bevara en livskraftig population i Sverige (minst 1 500 par), spridd i hela sitt utbredningsområde. Målsättningen för Ölstadsjön är att minst ett par årligen ska häcka i eller i närheten av Natura 2000-området.

Vad kan påverka negativt

Den bruna kärrhöken har tidigare varit starkt drabbad av miljögifter, men sedan alkylkvicksilverbetningen förbjöds 1966 och DDT-förbud infördes har situationen förbättrats högst avsevärt. För närvarande kan inga direkta hot anses föreligga mot brun kärrhök i Sverige. I Västsverige har vassbetande grå- och kanadagäss orsakat att vassens utbredning har minskat påtagligt på sina håll. Hur detta på sikt kommer påverka den bruna kärrhöken är oklart.

Bevarandeåtgärder

Brun kärrhök är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningssperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.

I rådets förordning (EG) nr 338/97 regleras import och export samt försäljning av levande och döda exemplar av brun kärrhök. Sådan import och export samt försäljning får endast ske efter tillstånd från Jordbruksverket.

Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder förvaring av levande exemplar av brun kärrhök.

Brun kärrhök tillhör Statens vilt (33 § jaktförordningen (1987:905)). Exemplar som omhändertaras eller påträffas döda eller dödas tillfaller Staten.

Vid avverkning, etablering av vindkraftsanläggning eller annan form av exploatering kan tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB krävas. Beroende på var i landet man befinner sig gäller antingen tillståndsplikt för eller förbud mot markavvattning, (MB 11:13-14 och förordningen om vattenverksamhet).

Länsstyrelsen Östergötland

Brun kärrhök är upptagen i bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Brun kärrhök är upptagen i bilaga 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter).

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Beståndet har mer eller mindre kontinuerligt ökat under perioden 1969 (200 par) till 2012 (minst 1 500 par). Arten finns numera väl spridd i Götaland, Svealand och längs hela Norrlandskusten. Arten häckar i samtliga län utom Jämtland, dock relativt fåtaligt i Norrland. Den europeiska populationen utanför Ryssland är beräknad till 30 000 par.

Arten observeras årligen vid Ölstadsjön. Det finns gott om vass och jordbruksmark runt Ölstadsjön och därmed bra förutsättningar för den bruna kärrhöken att häcka. Bevarandetillståndet anses som gynnsamt.

Övriga våtmarksfåglar

Följande arters förekomst i området är fastställda i regeringsbeslut

- A036 – Knölsvan, *Cygnus olor*
- A056 – Skedand, *Anas clypeata*
- A052 – Kricka, *Anas crecca*
- A067 – Knipa, *Bucephala clangula*
- A118 – Vattenrall, *Rallus aquaticus*
- A142 – Tofsvipa, *Vanellus vanellus*
- A153 – Enkelbeckasin, *Gallinago gallinago*
- A179 – Skrattnås, *Chroicocephalus ridibundus*

Beskrivning

Knölsvan: Knölsvanen häckar vid grunda och öppna våtmarker där den födosöker genom att beta vattenväxter från sjöbottnen. Samma par häckar ofta på samma plats i flera år.

Skedand: Skedanden är en stor and som häckar i grunda, näringsrika sjöar eller vikar. Boet placeras ofta i en tuva på en fuktig eller översvämmad strandäng. Skedanden äter insekter, kräftdjur, snäckor och vattenväxter.

Kricka: Krickan är en liten and som ofta häckar vid grunda vatten intill skog. Boet byggs i regel under en buske, ofta inne i skogen. Krickan födosöker ofta i strandkanten och äter insekter, snäckor, små kräftdjur, alger och vattenväxter.

Knipa: Knipan är en dykand som kan födosöka flera meter ner i vattnet efter småfisk, snäckor, kräftdjur, växtdelar och insekter. Den häckar ofta i övergivna hackspettsbon eller i holkar.

Vattenrall: Vattenrallen håller till i vass eller annan hög vegetation där den bygger ett flytande bo av vass och gräs. Den äter små fiskar, kräftdjur, blötdjur, insekter och deras larver.

Tofsvipa: Tofsvipan är en vadare som häckar på fält, strandängar och sankmarker. Boet är ofta en grop direkt på marken eller i en tuva. Den äter insekter, vegetabilier, sniglar och maskar.

Enkelbeckasin: Enkelbeckasinen är en vadare som häckar vid våtmarker och bygger ofta sin bogrop i tuvor. Den äter maskar, insekter, larver och frön.

Skrattmåås: Skrattmåsen häckar i kolonier, ofta i vassrika våtmarker. Boet byggs på en tuva av vass och gräs, ofta omgiven av vatten. Den är en opportunist som äter lite av varje.

Bevarandemål

De utpekade våtmarksfåglarna för Ölstadsjön behöver en variation av flera viktiga strukturer för att utnyttja lokalen både som rast- och häckningsplats. Vid Ölstadsjön ska det därför finnas öppet vatten, kanaler som sammanbinder de öppna vattenspeglarna i vasshavet, en blå bård vid medelvattentillstånd, vassmiljöer som ger skydd och bomaterial samt hävdade strandängar utan eller med få buskar och träd som rovfåglar kan födosöka från.

Knölsvan bör kunna häcka med åtminstone två par i Ölstadsjön. Knipa, kricka och skedand bör sammanlagt kunna häcka med åtminstone tio par. Tofsvipa och enkelbeckasin bör kunna häcka på de öppna, hävdade strandängarna med sammanlagt minst tio par. I sjön ska det finnas en skrattmåskoloni med åtminstone tio par. I vassarna ska åtminstone två par vattenrall häcka.

Vad kan påverka negativt

Se hotbilden för naturtyperna naturligt näringsrika sjöar (3150) på sidan 7 och fuktängar (6410) på sidan 13.

Bevarandeåtgärder

Se bevarandeåtgärder för naturtyperna naturligt näringsrika sjöar (3150) och fuktängar (6410) på sidan 8.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för våtmarksfåglarna knölsvan, skedand, kricka, knipa, vattenrall, tofsvipa, enkelbeckasin och skrattmåås är sammanvägt otillfredsställande. Bevarandetillståndet för vattenrall anses däremot som gynnsamt då flera individer har noterats de senaste åren och det finns en god tillgång på vass och annan hög vegetation som arten häckar i. Sjön och strandängen har under flera år växt igen vilket missgynnat alla ovan nämnda arter utom vattenrall. Flera av arterna är inte längre regelbundna häckfåglar i Natura 2000-området. För att tillståndet ska vara gynnsamt för våtmarksfåglarna behöver Ölstadsjön restaureras så att en mosaik av öppet vatten finns i vasshavet och att strandängen är väl hävdad.

Kartor

Kartor som visar områdets läge, yttergränser, naturtypernas utbredning samt äldre ekonomiska kartor finns sist i planen.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se/>, (2018-01-18).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/>, (2018-01-18).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2018-01-18).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2018-01-18).

Skogsstyrelsen, <https://skogskartan.skogsstyrelsen.se/skogskartan/>, (2018-01-18).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVA), <http://www.jordbruksverket.se/>, (2018-01-18).

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, (2018-01-18).

Dokument:

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för habitat och ArtDatabankens vägledningar för arter.

Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken SLU, Uppsala, 2014.

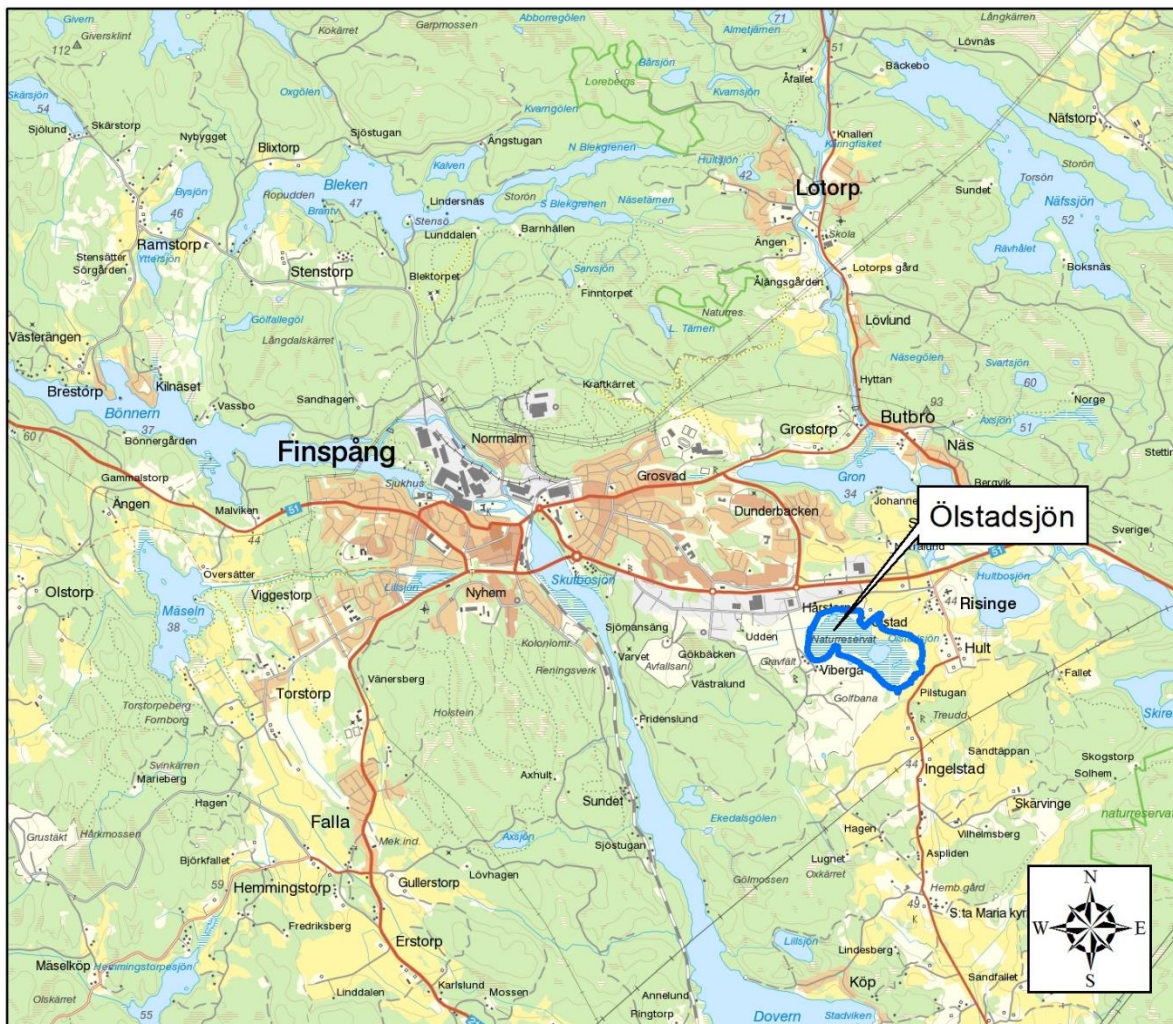
Bevarandeplan för Ölstadsjöns Natura 2000-område, fastställd 2009-11-19.

Ölstadsjöns naturreservat - Beslut om bildande av naturreservat samt skötselplan, fastställd år 2000.

Bilagor:

Bilaga 1. Rödlistade arter

Topografisk karta

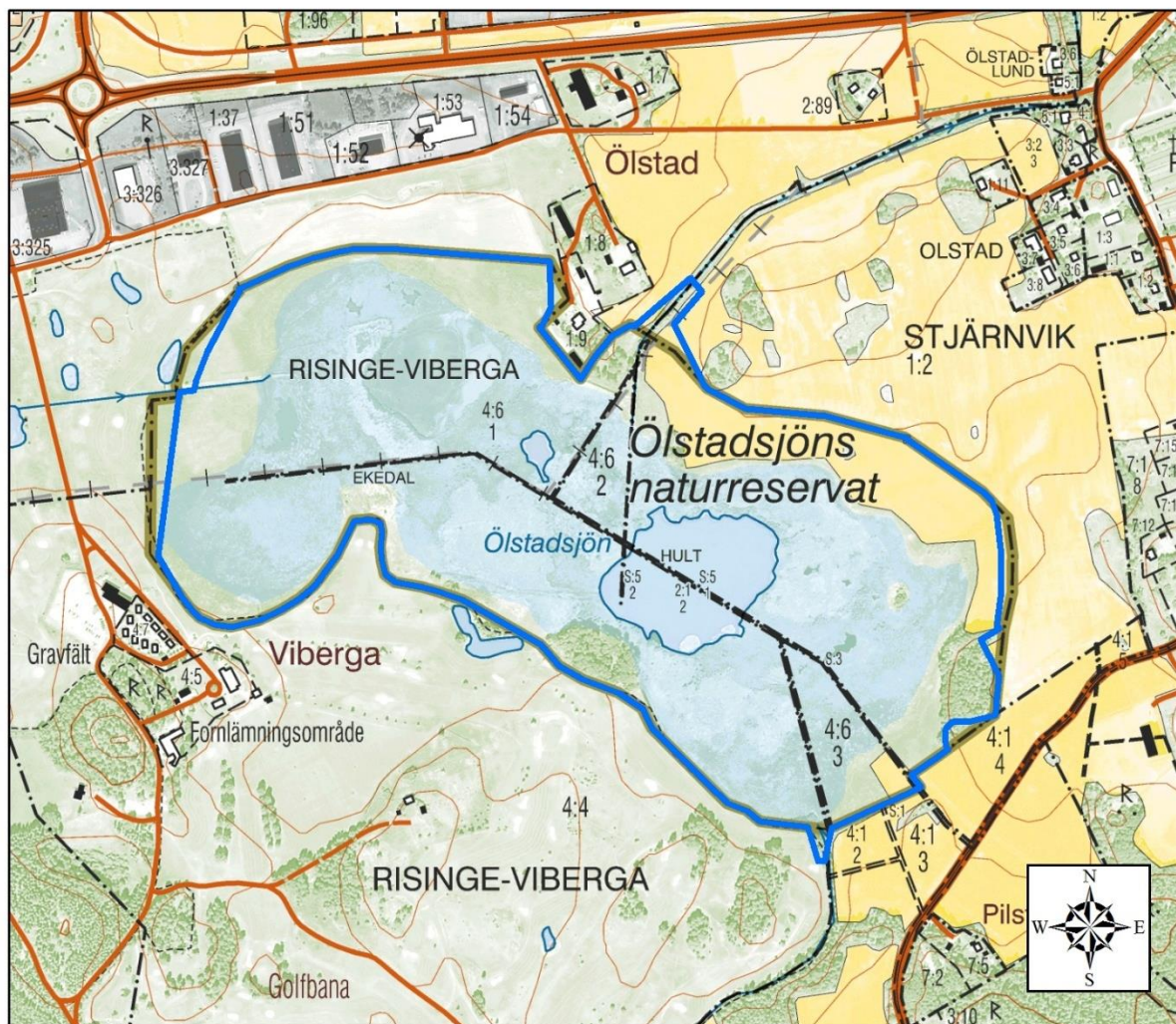
0 1 2 4
Kilometer

©Naturvårdsverket & ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Översiktskartan visar att Ölstadsjön ligger strax sydost om Finspång.

Ekonomisk karta

0 150 300 600
Meter
©Naturvårdsverket & ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

 Natura 2000-området

Fastighetskartan visar yttergränserna för området. Nästan hela Natura 2000-området ingår i Ölstadsjöns naturreservat.

Natura 2000-områdets avgränsningar och N2000-naturtypernas utbredning

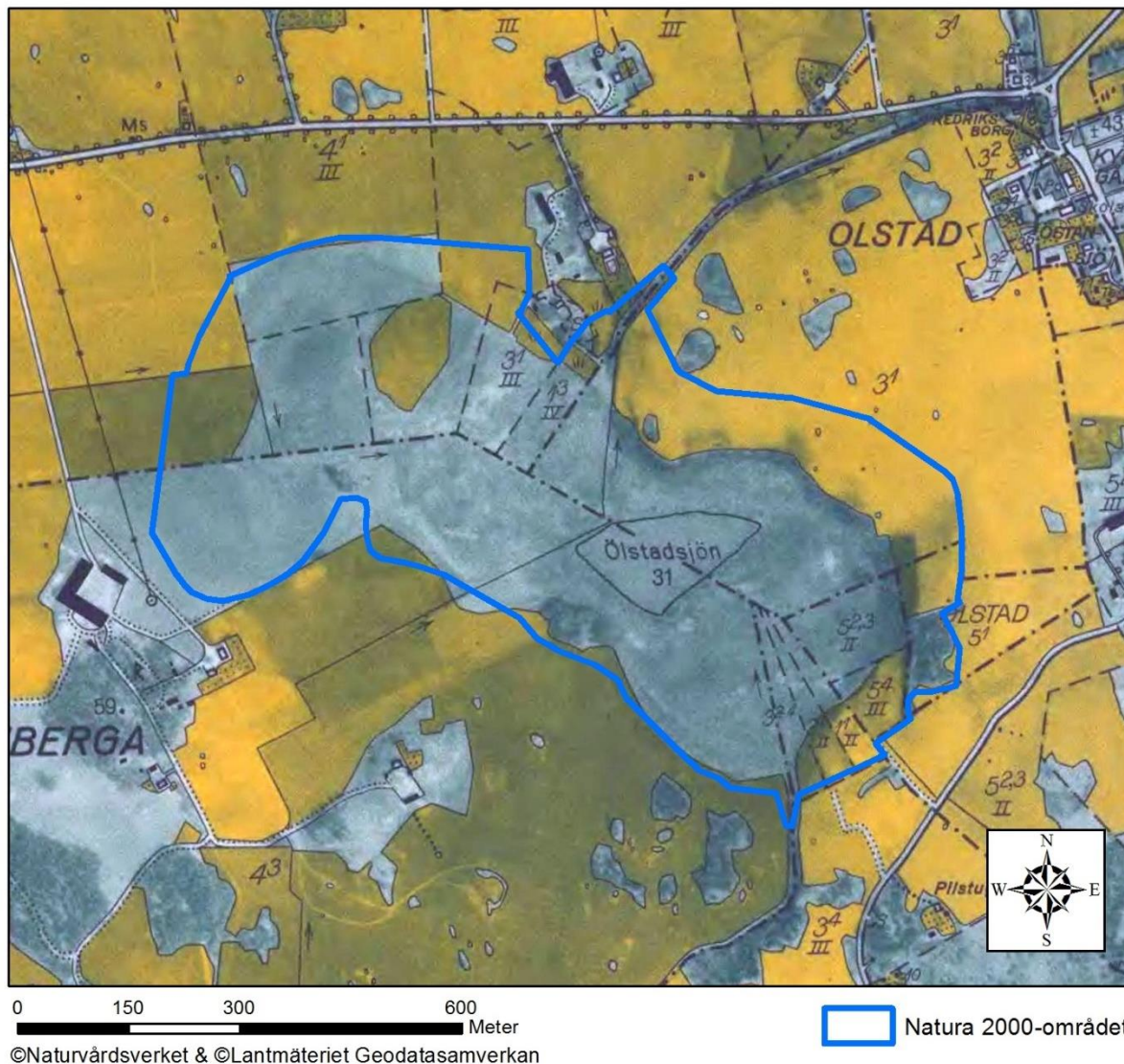
0 150 300 600
Meter

©Naturvårdsverket & ©Lantmäteriet Geodatasamverkan

	Natura 2000-området	
	3150 - Naturligt näringsrika sjöar	25,68 ha
	6410 - Fuktängar	6,68 ha
	Annan naturtyp	

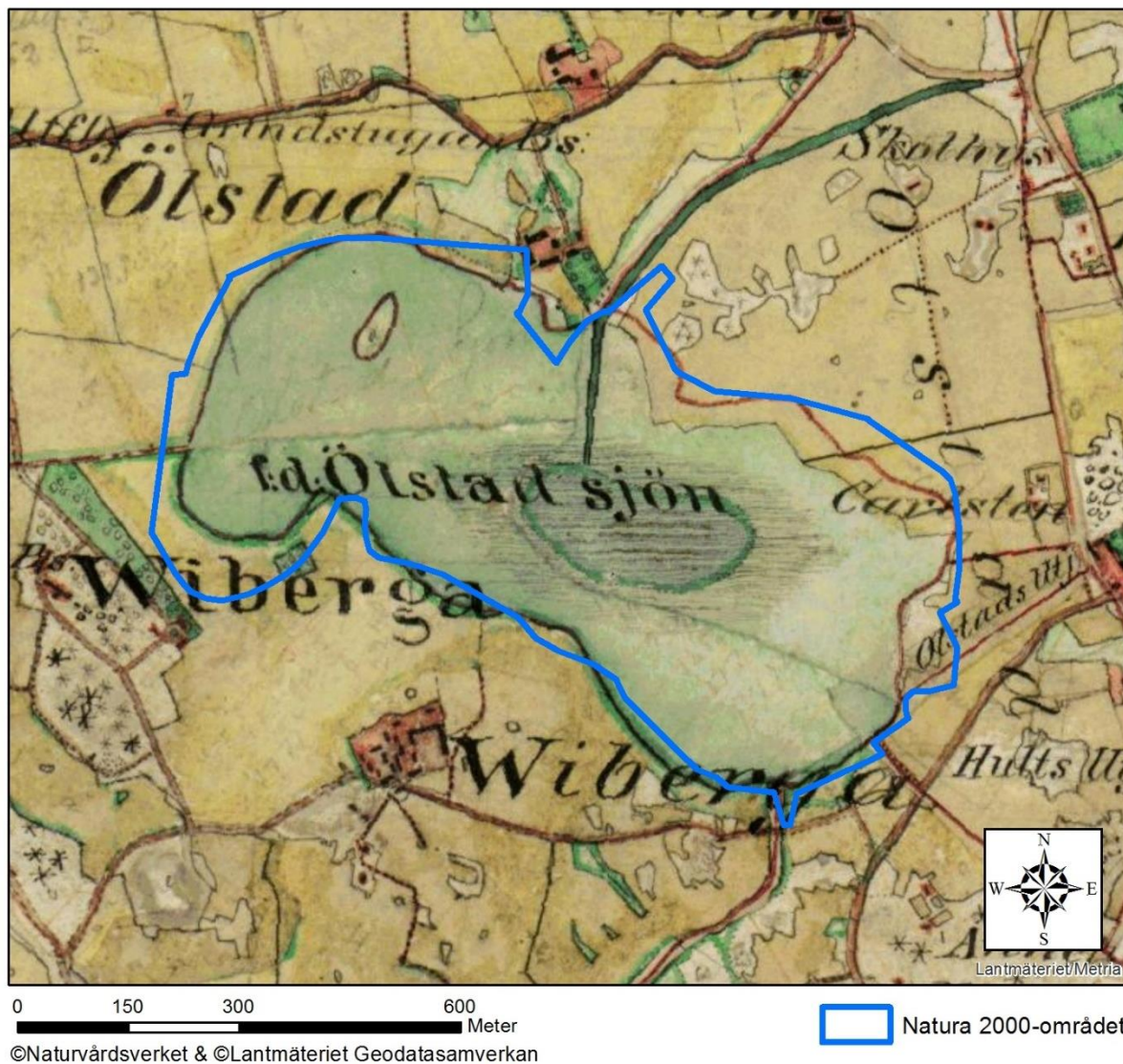
Flygfotot visar naturtypernas utbredning i området.

Ekonomisk karta från 30- och 40-talet

Den ekonomiska kartan från 30- och 40-talet visar att sjön var betydligt mindre än idag till följd av utdikning. De nuvarande strandängarna brukades till viss del på denna tid som åkermark.

Häradskarta

Häradskartan, från slutet av 1800-talet, visar att området på denna tid bestod av sjö och fuktig mark. Sjön var omringad av åkermark.

Gul mark är åker, grön är slätteräng, vit är utmark (skog och hagmark) och blågrön är vatten. Små stjärnor visar var marken är barrträdklädd och små ringar var den är lövträdklädd.

Bilaga 1: Rödlistade arter

Tabell 3: Sammanfattande lista med rödlistade arter som noterats i Artportalen mellan 1992-2017. Rödlistekategori: NT = Nära hotad, VU = Sårbar, EN = Starkt hotad, CR = Akut hotad (Rödlistan 2015). Enstaka förbiflygande fåglar finns inte med i listan.

Svenskt namn	Latinskt namn	Organismgrupp	Rödlistekategori
Veckticka	<i>Antrodia pulvinascens</i>	Svampar	NT
Kandelabersvamp	<i>Artomyces pyxidatus</i>	Svampar	NT
Sädgås	<i>Anser fabalis</i>	Fåglar	NT
Årta	<i>Anas querquedula</i>	Fåglar	VU
Brunand	<i>Aythya ferina</i>	Fåglar	VU
Svarthalsad dopping	<i>Podiceps nigricollis</i>	Fåglar	EN
Rördrom	<i>Botaurus stellaris</i>	Fåglar	NT
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>	Fåglar	NT
Storspov	<i>Numenius arquata</i>	Fåglar	NT
Gråtrut	<i>Larus argentatus</i>	Fåglar	VU
Tornseglare	<i>Apus</i>	Fåglar	VU
Gröngöling	<i>Picus viridis</i>	Fåglar	NT
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	Fåglar	NT
Sånglärka	<i>Alauda arvensis</i>	Fåglar	NT
Hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	Fåglar	VU
Ängspiplärka	<i>Anthus pratensis</i>	Fåglar	NT
Buskskvätta	<i>Saxicola rubetra</i>	Fåglar	NT
Skäggmes	<i>Panurus biarmicus</i>	Fåglar	NT
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	Fåglar	VU
Gulsparv	<i>Emberiza citrinella</i>	Fåglar	VU
Sävspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	Fåglar	VU